

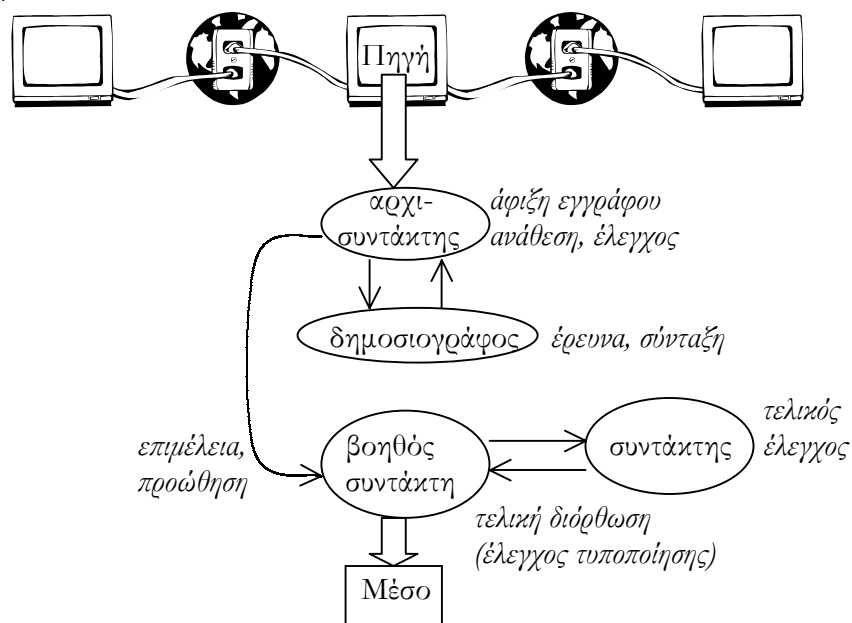
«Η γλώσσα» των ειδήσεων

1. Παραγωγοί και δέκτες

Allan Bell, *The Language of News Media*, Oxford: Blackwell, 1991.

- κύριες ειδήσεις (hard news)
- θέματα (feature articles)
- ειδικές κατηγορίες (special-topic news: αθλητικά, ιπποδρομίες, οικονομικά, πολιτισμός, κλπ.)
- τίτλοι, υπέρ-/υπό-/μεσό-/διά-/τίτλοι, λεζάντες κλπ. (14) – βλ. και «Γλωσσική φαινομενολογία», παρακάτω
- εκπεμπόμενες ειδήσεις (broadcast news) (15) – συγκρίσεις;

Παραγωγή ειδήσεων, 35:

ομιλιακοί ρόλοι, 36 (E. Goffman κ.ά):

principal	} «εντολέας»
author	
(editor)	
animator	(συντάκτης./ επιμελητής)
	εκφωνητής

γραμμή συναρμολόγησης ειδήσεων (the news assembly line, 44)

πολλαπλές γραφές, διορθωτικό παλίμψηστο (embedding in the news text, 50)

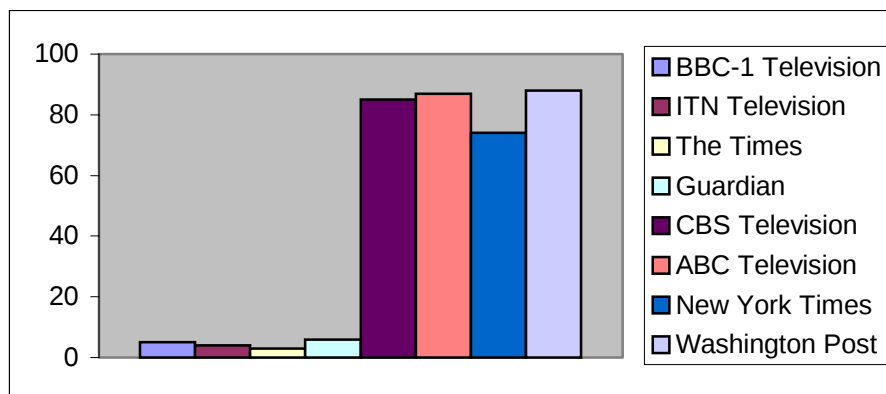
συγγραφή, επιμέλεια, έλεγχος (authoring and editing the news text, κεφ. 4)

ακροαματικοί ρόλοι βλ. 1. Σ. Α. Μοσχονάς, «Ακροαματικοί ρόλοι και ακροατήρια», 2. «Ακροατήρια και επικοινωνία»: ακροατές και ακροαματικές θέσεις (αρχείο του μαθήματος «Ανάλυση Δημοσιογραφικού Λόγου»)

Ακροαματικός σχεδιασμός (κεφ. 6): εμπλέκεται σε όλα τα επίπεδα γλωσσικής χρήσης, π.χ. στην επιλογή γλώσσας σε διγλωσσες κοινότητες, στους τρόπους προσφώνησης, στις στρατηγικές ευγένειας, στην ποικιλότητα ανά κοινωνική ομάδα κλπ. «Η ουσία του ύφους είναι ότι οι ομιλητές ανταποκρίνονται στο ακροατήριό τους» (Bell). **Υφολογική ανταπόκριση** (responsive style). Στη θεωρία της επικοινωνίας: «μοντέλο προσαρμογής» (accommodation model).

Διαιτητευμένος σχεδιασμός (referee design). Αντίθετα με την υφολογική ανταπόκριση, περιλαμβάνει **υφολογικές πρωτοβουλίες** (initiative dimension of style, 126). Στην καθημερινή χρήση, προτιμάται σε αφηγήσεις, ανέκδοτα, αστεία. Το ύφος μπορεί να «διαιτητεύεται» από ένα πρότυπο εσωτερικό, «εντός ομάδας» (ingroup referee) ή από ένα πρότυπο εξωτερικό, «εκτός ομάδας» (outgroup referee).

Παράδειγμα διπλού σχεδιασμού: παράλειψη προσδιοριστικών στους ονομαστικούς τίτλους: ακροαματικός σχεδιασμός σε σχέση με την κοινωνική θέση του ακροατηρίου (πβ. Σχεδιάγραμμα 2, παρακάτω) και διαιτητευμένος σχεδιασμός σε σχέση με «επισημότητα» ύφους. Το σχεδιάγραμμα δείχνει τη διαφορά «αμερικανικού» - «βρετανικού» ύφους:

Σχεδιάγραμμα 1. Παράλειψη προσδιοριστικού σε τέσσερα βρετανικά και τέσσερα αμερικανικά μέσα, 1980-1982 (Bell, 1991: 131)

Συζήτηση: «Βηματοδότης», «Πανδώρα» (*Το Βήμα*), «Μικροπολιτικά» (*Τα Νέα*), «Πολιτικά Παρασκήνια» (*Ελευθεροτυπία*), «Κρείττον σιγά» (*Η Αυγή*) κλπ.

Αν ψήφιζαν

Έχουμε εκλογές, μήπως ξεχάσαμε τους Ολυμπιακούς Αγώνες; Οι Βρετανοί πάντως όχι. Η εφημερίδα «Ντέιλι Τέλεγκραφ» δημοσίευσε άρθρο του υφυπουργού Τύπου Τηλέμαχου Χυτήρη με έμφαση στην προετοιμασία για την εξυπηρέτηση των δημοσιογράφων.

Είναι το δεύτερο άρθρο του υφυπουργού που δημοσιεύει η ίδια εφημερίδα. Αν ψήφιζαν οι Βρετανοί αναγνώστες της στη ... Β' Αθηνών, τότε ο Τηλέμαχος δεν θα χρειαζόταν να κάνει προεκλογική εκστρατεία.

Γ.ΚΑΡ. (*Ελευθεροτυπία*, «Πολιτικά Παρασκήνια», 15/1/2004, 9)

Κοροϊδία

Αυτό που συμβαίνει με τη μεταβίβαση των μετοχών της ΠΑΕ Άρης είναι πραγματικό σίριαλ με τίτλο «Κοροϊδία»! Δεν φαίνεται να έχουν διάθεση να βοηθήσουν οι κατέχοντες τις μετοχές, ίσως γιατί υπάρχει κάτι που δεν γνωρίζει ο πολύς κόσμος και το ξέρουν μόνο οι ίδιοι. Θα φανεί σήμερα ...

Ν.Π. (*Ελευθεροτυπία*, Σπορ, «Παρασκήνιο», 15/1/2004, 52)

Άσκηση: Ορισμός και εφαρμογές ακροαματικού – μη ακροαματικού σχεδιασμού (Χ"Σαββίδης). Η καθαρεύουσα ως διαιτητευμένος σχεδιασμός.

Θέμα εργασίας: Διαιτητευμένος σχεδιασμός στη διαφήμιση (135).

2. Γλωσσική φαινομενολογία

Συζήτηση: *Η Καθημερινή*, 6/11/2005, σ. 1: «**Νύχτες εξέγερσης των νέων Αθλίων της Γαλλίας**», σ. 14 (ΚΟΣΜΟΣ) «**Οι ταραχές “καίνε” τον Σαρκοζί** – Η αστυνομική αυθαιρεσία πυροδότησε τη βία στα υποβαθμισμένα προάστια των Παρισίων»· «**Γιατί θα κάνει ανασχηματισμό ο Κ. Καραμανλής**» → σ.4: «**Δύσκολο σταυρόλεξο ο ανασχηματισμός** – Χωρίς να πειράξει τον κορμό της κυβέρνησης ο Κ. Καραμανλής θα προχωρήσει σε θεματικές αλλαγές πριν από τα Χριστούγεννα»· «**Πανάκριβος εξοπλισμός, αδύναμη άμυνα** – Δυσανάλογα μικρή στρατιωτική ισχύς, παρά τη δαπάνη 25 δις. μετά τα Ίμια»· «**Εξοικονόμηση από τα όπλα** – Για μείωση ελλείμματος»· «**Νέες προτεραιότητες για τη Γερμανία** – Σε αναζήτηση ισορροπίας μεταξύ γαλλικού και αγγλοσαξονικού μοντέλου»· «**Διαδίκτυο σε όλη την Ελλάδα** – Με ευρυζωνικές υποδομές»· «**Αποκαλύψεις Ιρακινού αντάρτη – Ρήγμα Σουνιτών και Αλ Κάιντα**»· «**Χαμηλοί μισθοί, αλλά ακριβή ζωή στην Ελλάδα** – Εργαζόμενοι με δύο και τρεις δουλειές». ΣΗΜΕΡΑ, σ. 1: «Αποσπάσματα από το νέο βιβλίο του – **Κ. Σημίτης κατά Τ. Παπαδόπουλου και Γ. Παπανδρέου**»· «Μια 90χρονη Ελληνίδα θυμάται – **Ήμουν διερμηνέας στη δίκη της Νυρεμβέργης**»· «Ο θαυμαστός κόσμος του ποδοσφαίρου – **Μεγαλοπαράγοντες τυχεροί του ΟΠΑΠ**»· «Σκάνδαλο Σοφοκλέους – **Καταδίκη Μυτιληναίου για τις “φούσκες”**»· «Η νέα ταινία του Ρομάν Πολάνσκι – **Όλιβερ Τουίστ εναντίον μάγων τύπου Χ. Πότερ**».

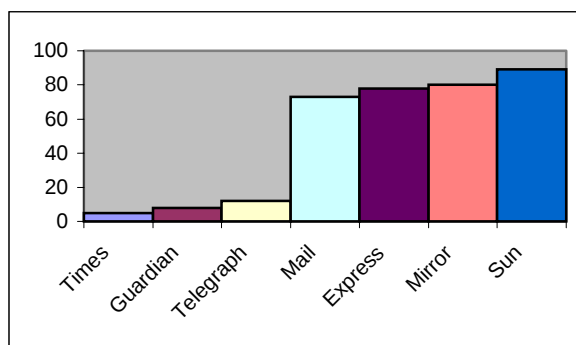
Τι είναι είδηση; Τι είναι «νέο»; Γιατί είναι σημαντικό; Γιατί επιλέγεται / ανακινείται ένα θέμα; Ποιοι το εκπροσωπούν; Πώς διαφορίζεται η είδηση από τη στάση της εφημερίδας; Πώς εκφράζεται η είδηση / η στάση; Τι δεν λέει η εφημερίδα;

Φαινομενολογία: Γραφιστική → Τίτλοι → Κείμενο

Τίτλος, υπότιτλος, υπέρτιτλος («καπέλο»), μότο, λεζάντα. Φωτό. Διαχωριστικά και πλαίσια.

Μορφολογία των τίτλων. Στίξη. Ονομαστική – ρηματική οργάνωση. Συντακτικά σχήματα: η παράλληλη σύνταξη. Η λειτουργία της έλλειψης. Η λειτουργία της προϋπόθεσης. Ρητορικά σχήματα και λογοπαίγνια. *Διφορούμενο* (-) και *αμφισημία* (+). (Το *διφορούμενο* μπορεί να είναι αθέλητο, η *αμφισημία* συνήθως είναι ηθελημένη· βλ. και σημ. Σημασιολογίας-Πραγματολογίας.)

Σχολιάστε (πβ. Σχεδιάγραμμα 1, παραπάνω):

Σχεδιάγραμμα 2. Παράλειψη προσδιοριστικού σε επτά βρετανικές εφημερίδες καθημερινής κυκλοφορίας (Bell, 1991: 108)

Μορφολογία της λεζάντας (σημαντικές διαφορές από τη μορφολογία των τίτλων· λ.χ. προτιμάται η ρηματική οργάνωση).

Μότο. Περίληψη.

Ο *τόνος* της παρουσίασης. Η *θεματική συνέχεια* (π.χ. συγκρίνετε το φύλλο της Δευτέρας με το φύλλο της Τρίτης μιας αθλητικής εφημερίδας).

Η *θεματική συνάφεια* (συγκρίνετε τα κείμενα που συγκροτούν ένα «θέμα» ή «ρεπορτάζ», λ.χ. «ΤΟ ΘΕΜΑ» της *Καθημερινής*)

Κείμενα. Προτιμότερο να ξεκινήσουμε από τα «ψιλά» (π.χ. στήλη «Σύντομα» στην *Καθημερινή*): κείμενα με μεγαλύτερη τυποποίηση.

Αλληλουχία και συνοχή του κειμένου (βλ. Γεωργακοπούλου & Γούτσος, κεφ. 2). Αλλά έχουμε ήδη δει ότι η συνοχή είναι επίσης αποτέλεσμα του πλαισίου και της γειτνίασης.

Βιβλιογραφία. Ιδιαίτερα χρήσιμο, κατατοπιστικό, διαβάζεται γρήγορα: Danuta Reah, *The Language of Newspapers*, London: Routledge, 1998· Χατζησαββίδης 4.1, 105 κ.ε. «Η ρητορική των τίτλων στον ελληνικό δημοσιογραφικό λόγο» Π. Πολίτης, «Η στίξη στον Τύπο: Από τη γραμματική της πρότασης στη ρητορική του μικροκειμένου», *Εφαρμοσμένη γλωσσολογία* 17 (2001), 79-93.

3. Οργάνωση των κειμένων

3.1 Οι χρόνοι ως αφηγηματικές μονάδες

χρόνος: παρόν, παρελθόν, μέλλον (σχέση S – E)

όψη: εσωτερική σύσταση δηλούμενης ενέργειας (σχέση R – E)
συντελεσμένο/στιγμιαίο – ασυντέλεστο/εξακολουθητικό (*γράφω – γράφω*), ενεργητικό – παθητικό (συντελικό: *παράκειμενος / υπερσυντελικός*), διαρκές / εξακολουθητικό / θαμιστικό

ποιόν ενεργείας:

καταστάσεις: *έχω, θέλω, μου αρέσει, αγαπώ, είμαι, ανήκω, εξουσιάζω ...*

επιτεύξεις: *αναγνωρίζω, εντοπίζω, κερδίζω, γεννιέμαι, πεθαίνω, αρχίζω, σταματώ ...*

τελειώσεις: *τρέχω (100 μέτρα), ζωγραφίζω (έναν κύκλο), μεγαλώνω, αναρρώνω, κτίζω (ένα σπίτι), γράφω (μια εργασία), ...*

δραστηριότητες/διαδικασίες: *τρέχω (γύρω-γύρω), περπατάω, κολυμπώ, σπρώχνω, ..., χιονίζει, βρέχει, ...*

Ανάλυση των χρόνων ως δεικτικών κατηγοριών:

<i>γράφω</i>	→	S,E,R	→	<i>είχα γράψει</i>	E	R	S
<i>έγραφα</i>		E,R	S	<i>θα έχω γράψει</i>		S	E R
<i>θα γράφω</i>		S	E,R	<i>έγραφα</i>	E/R	S	
<i>έχω γράψει</i>	E	S,R		<i>θα γράφω</i>	S	E/R	

Ακολουθία χρόνων (σύνδεση στο χρονικό άξονα):

Θα φύγω μόλις έρθεις

α. S ____ R1,E1

β. S ____ R2,E2

Είχα ταχυδρομήσει το γράμμα, όταν μπήκε ο Γιάννης και μου είπε τα νέα

α. E1 ____ R1 _____ S

β. _____ R2,E2 _____ S

γ₁. _____ R3,E3 _____ S ή

γ₂. _____ R3,E3 _____ S [«συνεχιστικό» και]

Αφήγηση: Διάταξη των σημείων E με βάση τα σημεία R (αφηγηματική προοπτική). Η αφηγηματικότητα ενυπάρχει στη σημασιολογία των χρόνων· κάθε χρόνος είναι ήδη μια αφηγηματική μονάδα· κάθε ποιόν ενεργείας είναι ήδη ένα αφηγηματικό σχήμα.

Η αφήγηση δεν αρκείται στην παράθεση/συνδυασμό χρονικών τύπων → αφηγηματικά μοτίβα. Ακριβώς επειδή υπάρχουν επαναλαμβανόμενες συνδέσεις, η αφήγηση εμπλέκει χαρακτηριστές (μάλλον παρά πρόσωπα) σε παρόμοιες «δράσεις».

Άσκηση: «νεωτερική» αφήγηση - χάσματα μεταξύ των R (υπάρχει όμως ασυναφής παράθεση; όχι: βλ. υπονόηση).

3.2 Αφηγηματικές δομές

N. Stein κ.ά.

σκηνή → επεισόδιο
εναρκτήριο γεγονός,
αντίδραση ή απάντηση του πρωταγωνιστή στο γεγονός
απόπειρα
συνέπειες της απόπειρας
αντίδραση του πρωταγωνιστή στις συνέπειες

W. Labov

Περίληψη
Προσανατολισμός
Πράξη επιπλοκής
Αξιολόγηση
Επίλυση
Επιμύθιο (coda)

- (What was the most important fight that you remember, one that sticks in your mind?...)
- a. Well, one (I think) was with a girl.
b. Like I was a kid, you know,
c. and she was the baddest girl, *the baddest girl in the neighborhood*.
d. If you didn't bring her candy to school, she would punch you in the mouth;
e. and you had to kiss her when she'd tell you.
f. This girl was only about 12 years old, man,
g. but she was a killer.
h. She didn't take no junk;
i. She whupped all her brothers.
j. And I came to school one day
k. and I didn't have no money.
l. My ma wouldn't give me no money.
m. And I played hookies one day,
n. (she) put something on me.
o. I played hookies, man,
p. so I said, you know, I'm not gonna play hookies no more 'cause I don't wanna get a whupping.
q. So I go to school
r. and this girl says, "Where's the candy?"
s. I said, "I don't have it."
t. She says, powww!
u. So I says to myself, "There's gonna be times my mother won't give me money because (we're) a poor family
- v. and I can't take this all, you know, every time she don't give me any money."
w. So I say, "Well, I just gotta fight this girl.
x. She gonna hafta whup me.
y. I hope she don't whup me."
z. And I hit the girl: powww!
aa. and I put something on it.
bb. I win the fight.
cc. That was one of the most important.
* * *
- a. When I was in fourth grade –
no, it was in third grade –
b. this boy he stole my glove.
c. He took my glove
d. and said that his father found it downtown on the ground.
(And you fight him?)
e. I told him that it was impossible for him to find downtown 'cause all those people were walking by and just his father was the only one that found it?
f. So he got all (mad).
g. Then I fought him.
h. I knocked him all out in the street.
i. So he say he give
j. and I kept on hitting him.
k. Then he started crying
l. and ran home to his father.
m. And the father told him
n. that he ain't find no glove.

(W. Labov, *Language in the Inner City: Studies in the Black English Vernacular*, Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1972, κεφ. 9· βλ. και ανάλυση παραμυθιών από τον Β. Γ. Προπ, *Μορφολογία του παραμυθιού*, μτφρ. Α. Παρίση. Αθήνα: Καρδαμίτσα, 1991).

Συζήτηση: Σύνδεση αναφορικών στοιχείων – Αφηγηματική οργάνωση στα παρακάτω κείμενα (βλ. και σημειώσεις Σημασιολογίας-Πραγματολογίας):

Ταϊλάνδη / Η Ε.Ε. σταματάει εισαγωγές πουλερικών

Διαστάσεις επιδημίας έχει πάρει στη νοτιοανατολική Ασία η λεγόμενη «γρίπη των πουλερικών» μετά την ανακοίνωση και των αρχών της Ταϊλάνδης ότι δύο αγοράκια προσβλήθηκαν από τη νόσο και ένας 56χρονος άνδρας, που παρουσίαζε συμπτώματα, πέθανε από βαριάς μορφής πνευμονία. Η Ευρωπαϊκή Ένωση αποφάσισε χθες να απαγορεύσει τις εισαγωγές κρέατος και προϊόντων πουλερικών από την Ταϊλάνδη, μετά από αντίστοιχη απόφαση που έχουν πάρει πολλές χώρες της Ασίας. Παρότι δεν έχει αποδειχθεί ότι η ασθένεια μεταδίδεται από άνθρωπο σε άνθρωπο, η ΠΟΥ προειδοποιεί ότι υπάρχει ενδεχόμενο ο ιός να μπορεί να μεταλλαχθεί, και η ασθένεια αυτή ίσως αποτελέσει μεγαλύτερη απειλή απ' ό,τι η άτυπη πνευμονία.» (Ο κόσμος του επενδυτή, 24-25.1.2004, 41 [Διεθνή Νέα])

Αθώος ο Νάσιουτζικ. Ο δολοφόνος κυκλοφορεί ελεύθερος (Τα Νέα, 13-7-90)

ΜΑΤΩσε η διαδήλωση / για τα φονικά μεροκάματα (Ελευθεροτυπία, 15/3/2004).

Ανεβαίνει ο Διαγόρας

//

ΛΥΓΙΣΕ 1-0 ΤΟΝ ΔΙΓΕΝΗ

ΡΟΔΟΣ, ανταπόκριση // Στις πρώτες θέσεις της βαθμολογίας παρέμεινε ο Διαγόρας που επιβλήθηκε με 1-0 του Διγενή στο δωδεκανησιακό ντέρμπι του 7ου ομίλου. // Στο 10 Ο Σπάρταλης έπιασε το σουτ και η μπάλα σταμάτησε στο δοκάρι, ενώ την ίδια κατάληξη είχε και η προσπάθεια του Αμπελά στο 15, αφού η μπάλα κόντραρε πρώτα σε σώμα αμυντικού. Ο Διαγόρας άνοιξε το σκορ στο 26, όταν ο Γαλανός εκτέλεσε το κόρνερ και ο Καραμαλίκης με κεφαλιά ψαράκι έκανε το 1-0. // Στο 55 ο Λιάνι εξουδετέρωσε τα διαδοχικά σουτ των Γαλανού και Κρομούδα. Στο 78 ο Λιάνι εξουδετέρωσε το πλασέ του Καστρουνή, ενώ στο αμέσως επόμενο λεπτό ο Καραμαλίκης έπιασε το σουτ και ο Ταμπουράς έδωσε πάνω στη γραμμή. Στο 90 ... Καλή ήταν η διατησία του Κασκαντήρη (Αθήνας). (Ο Φίλαθλος, 13/1/2004)

Αιματηρή συμπλοκή

Αυτόπτες μάρτυρες μιας αιματηρής ένοπλης συμπλοκής μεταξύ Αλβανών, που άφησε πίσω της ένα νεκρό και έναν σοβαρά τραυματισμένο, έγιναν προχθές λίγο πριν από τις 10 το βράδυ περαστικοί της οδού Χαμοστέρνας, στα Πετράλωνα. Στο άγριο ξεκαθάρισμα λογαριασμών σκοτώθηκε από τις σφαίρες των ενόπλων ένας Αλβανός, 30 χρόνων, και τραυματίστηκε σοβαρά ο 26χρονος συμπατριώτης του Π. Κοτσέου, σύμφωνα με τα στοιχεία που δηλώθηκαν στην Αστυνομία. Η συμπλοκή έγινε στην οδό Χαμοστέρνας, στο ύψος του αριθμού 134. Δράστες και θύματα επέβαιναν σε δύο αυτοκίνητα. (Τα Νέα, 28-29/4/2001)

Marie-Jean-Antoine-Nicolas Condorcet (1743-1794), διάσημος μαθηματικός, αναμορφωτής της εκπαίδευσης. Μέλος της Ακαδημίας των Επιστημών (από το 1769) και Γραμματέας της (από το 1777), μέλος της Γαλλικής Ακαδημίας (από το 1782). Έγραψε βιογραφίες του Turgot και του Βολταίρου, στις οποίες συμμερίζεται τις φιλολαϊκές οικονομικές μεταρρυθμίσεις του πρώτου και την αντίθεση στην εκκλησία του δεύτερου. Έλαβε ενεργό μέρος στη Γαλλική Επανάσταση υποστηρίζοντας τους Γιρονδίνους. Εκλέχτηκε πρόεδρος της Νομοθετικής Συνέλευσης (1792) και υποστήριξε σχέδιο για την αναμόρφωση του εκπαιδευτικού συστήματος. Πέθανε στη φυλακή —ίσως δολοφονήθηκε— την περίοδο της Τρομοκρατίας. Το έργο που τον έκανε ευρύτερα γνωστό, *Esquisse d'un tableau historique des progrès de l'esprit humain* (1795· «Σχεδιάσμα μιας ιστορικής απεικόνισης της προόδου του ανθρώπινου πνεύματος»), το έγραψε στην παρανομία. Στο έργο αυτό εκφράζει την πίστη του στη συνεχή πρόοδο του ανθρώπινου γένους και προσβλέπει στη «δεκάτη εποχή» της ανθρωπότητας, οπότε θα εγκαθιδρυθεί η ισότητα μεταξύ τάξεων και εθνών και θ' απελευθερωθούν οι άπειρες δημιουργικές δυνάμεις των ανθρώπων. Λέγεται ότι είχε παντρευτεί μία από τις ωραιότερες γυναίκες της εποχής του.